

Bergen og Askøy 1. mai 1987

SPERRET til 1.5.87 kl 1200

Med forbehold om endringer

Statsminister

Gro Harlem Brundtland

NYE TAK FOR NORGE

Det er en spesiell glede å kunne feire 1. mai i partiets jubileumsår her i Bergen. En av Arbeiderpartiets stiftere, Chr. Holtermann Knudsen, som kom fra denne byen var ikke bare en stor bergenser - han var en stor organisator. Han var med og bygget fagforeninger, han var med å grunnlegge arbeiderpressen, og han var en hovedskikkelse ved selve partidannelsen.

Han var også grunnleggeren av en særegen Bergens-tradisjon i norsk arbeiderbevegelse. Den omfatter mange, fra Kyrre Grepp som fikk sin utdannelse her i byen, hans kone Rakel - en pioner i kvinnebevegelsen og opplysningsarbeidet, over Nils Langhelle som var stortingspresident og Konrad Nordahl som ledet Landsorganisasjonen i mer enn et kvart århundre.

Disse bergenserne beste egenskaper - evne til å se hvordan situasjonen er, til å vite hvordan den må forandres, til å organisere for å få det til og til å mobilisere for å skape oppslutning om det som er nødvendig - de egenskapene trenger vi også idag. Ja, de trengs mer enn før.

Avmakt og armod var pionerenes utgangspunkt. De mobiliserte for et annet samfunn. Et samfunn der avmakt ble erstattet med ansvar og innflytelse. Der armod ble erstattet med menneskeverdige forhold. Der ufrihet ble erstattet med frihet.

De drømte om et samfunn der vi i fellesskap tok ansvar for hverandre. De organiserte for et samfunn der vi sammen skulle bære byrdene. Og sammen kunne høste fruktene.

Når vi kan markere partiets - bevegelsens - 100-års jubileum vil vi med stolthet se tilbake på den innsats som er gjort. Norge ble forvandlet fra fattigsamfunn til velferds-samfunn. Vi skaffet oss den lærdom at frihet og muligheter ikke er noe vi har, men noe vi sammen skaper.

Vi er stolte over det vi har gjort. Men vi er ikke fornøyd med dagens situasjon. Vi har nådd mange mål. Men vi er ikke ved veis ende. Samfunnet er stadig i forandring - og vi må fange opp de nye utfordringene, de nye behovene og finne de nye løsningene.

Politikk er å gjøre det nødvendige mulig. Derfor skal vi ikke vike tilbake for oppgavene, selv om de er krevende. Igjen er det Arbeiderpartiet som må stå for fornyelsen i vårt samfunn.

Det er ikke første gang. Det samme skjedde i 1935. Også den gang var Arbeiderpartiet i mindretall. Regjeringen Nygårdsvold vek ikke unna. Den vendte krise til vekst.

Arbeiderpartiet gikk løs på oppgavene. Landet fikk ny vekst, og Arbeiderpartiet vokste med oppgavene.

Den gang lanserte vi slagordet: "Hele folket i Arbeid!". Det var genialt fordi det hadde en dobbelt betydning: Folk måtte få arbeid - og alle måtte gjøre en jobb! Landet skulle trekkes ut av en økonomisk krise - og folk skulle få nye muligheter.

Det er situasjonen også i dag.

Det er behov for Nye tak for Norge. Igjen er det behov for at alle tar et tak med. Vi har viktige oppgaver å løse for landet. Men mange av landets viktigste oppgaver kan vi bare løse ute, i verdenssamfunnet. Vår sikkerhet og vårt miljø bestemmes mer ute i verden enn her hjemme. Ja, miljøproblemene er like alvorlige som sikkerhetsproblemene: Løser vi ikke miljøproblemene, har vi ingen trygg fremtid på jorden.

Av Nygårdsvold lærte vi at krisetid også er besøkelses-tid for arbeiderbevegelsen og at det kan bli en reformtid for landet.

Vi er i mindretall i Stortinget, men vi har et flertall bak oss i folket. En slik situasjon krever både en samlende politikk og samlende bevegelse.

Hva er så oppgavene, nasjonalt og internasjonalt ?

Utviklingen har skapt større avhengighet - mellom by og land, mellom unge og eldre, mellom nåtid og framtid.

Fraflytting i distriktene gir oss mindre ressurser og færre muligheter der - og det fører til økt press og nye problemer i byene.

Solidariteten mellom generasjonene betyr at vi må sikre de unge rett til bolig, småbarnsfamiliene mulighet til å kombinere arbeid og omsorg. De eldre har krav på trygghet, men også retten til en aktiv alderdom. Og vi trenger også de eldres innsats og medvirkning.

Nasjonalt og internasjonalt må vi over på en bærekraftig utvikling, som møter dagens behov uten å undergrave fremtiden.

Troen på at økt vekt på de frie markedskreftene kunne løse oppgavene førte galt avsted. Utviklingen gikk i feil retning, i distriktene, for de unge generasjonene, for de eldre, som ser at samfunnets muligheter for å gi dem trygghet og omsorg svikter. Utviklingen krever andre verdier, hvis vi skal gjenreise tryggheten og fremtidsmulighetene - både for unge og eldre.

Derfor var det gledelig at også mellompartienes landsmøter så sterkt understreket behovet for økt samfunnsansvar på disse sentrale områdene.

Utviklingen hittil i 80-årene har vist at vi trenger mer sosialdemokrati - fordi vi trenger hverandre.

Vi ser store uløste oppgaver innen eldreomsorg og i helsevesenet. Vi kan ikke godta at samfunnet ikke har plass på sykehjem til en 101-åring - eller at foreldre opplever at deres barn ikke behandles når det er innlagt og undersøkt på sykehus.

Det viser at vi trenger en bedre bruk av våre samlede ressurser. Det viser behovet for å øke innsatsen. Men - når vi rystes over det som skjer - må vi også ha vilje til å prioritere økt innsats på disse områdene.

Regjeringen har satt igang en omfattende arbeid for å effektivisere og bedre helsevesenet. Sykehus og fylker har

fått større mulighet til selv å prioritere innenfor budsjett-rammene. Avgjørelsene kan delegeres til det enkelte sykehus, slik at ressursene kan benyttes best mulig.

Det er nødvendig å bryte ned kunstige skiller mellom sykehus, mellom avdelinger og mellom personellgrupper.

Det er stor mangel på helsepersonell, særlig sykepleiere. Vi har satt iverk flere tiltak for å øke utdanningskapasiteten. Det gjelder grunnutdanningen og det gjelder utdanning av spesialsykepleiere. Det er lagt fram forslag som kan gjøre det lettere å få flere til å arbeide heltid og få hjemmeværende ut i arbeid. Det dreier seg om lettere vaktordninger, mulighet for barnehageplass og om bedre muligheter for etterutdanning.

Ved valget i 1985 tapte den tidligere regjering sitt flertall. Den fortsatte som regjering, men klarte ikke å regjere. I dag er det ett år siden de ga opp. De forlot en økonomi i krise og overlot til andre å rydde opp.

Samtidig varslet de at de skulle vende tilbake, når oppryddingen var gjort - og bordet dekket på nytt. Men hovedspørsmålet går de fortsatt utenom - slik de gjorde etter valget i 1985: Skal Fremskrittspartiet inviteres til neste bordsetting ?

Etter Regjeringsskiftet i fjor har vi satt en ny kurs. Utviklingen viser at den er riktig. Men ennå er det langt fram til vi er ute av den krise vi var kommet inn i. Fortsatt gjenstår nye tak. Nå er oppgaven å holde fast på den linje som er valgt - og som det er flertall for. Både i Stortinget og i folket.

Vi er igang med å reformere nærings- og distriktspolitikken. Slik at vi kan sikre større verdiskapning. Slik at vi kan snu den negative utvikling i mange distrikter til ny framgang og nye muligheter. Vi er i gang med å reformere skatte- og fordelingspolitikken. Slik at vi kan sikre større rettferdighet og bedre bruk av ressursene.

Vi er igang med å reformere offentlig virksomhet, i stat, fylker og kommuner. Slik at vi kan få bedre redskaper - til å løse våre grunnleggende økonomiske problemer - til å yte

tjenester som er bedre tilpasset brukernes behov - og til å sikre fortsatt oppslutning om velferdspolitikken.

Vi har sikret oppslutning om reformer og tiltak som vil legge grunnlaget for at det kan skapes mer - og fordeles bedre, og som vil gi større frihet. Vi har allerede vist at det går an å stramme til og skape nytt, på samme tid. Vår politikk er å stramme inn mest der hvor overforbruket har vært størst, samtidig som vi skaper rom for økt trygghet og ny vekst.

Vi har fått støtte fra fagbevegelsen for den moderasjon som nå er nødvendig. Arbeiderbevegelsen står sammen, og vi står sammen om dette: Når det skal strammes inn, må de som har mest bære de tyngste bøkene.

Men de som tror at Arbeiderpartiet ser det som sin hovedoppgave å skru ned farten, tar feil. Vår hovedoppgave er ikke å trykke på bremsene, men å legge om kursen. Og alle vet at det er lurt å senke farten i svingen!

Det som er gjort begynner å virke. Det private forbruket vil trolig gå ned fra i fjor til i år.

Men det er langt igjen. Landets gjeld vil i år øke med 30 milliarder. Det er en utvikling som ikke kan fortsette. Gjennom økt satsing på eksportrettet næringsliv må vi skape balanse mellom det vi kjøper og det vi selger. Det er en oppgave som vil ta flere år, kreve vanskelige avgjørelser og stor innsats av oss alle.

Prisstigningen og kostnadsveksten er fortsatt for stor. Slik den har vært gjennom hele 1980-årene. Vi må derfor føre videre det stramme økonomiske opplegget som Stortinget vedtok før jul. Vi regner med at virkningene av det stramme opplegget, pristiltakene og et moderat inntektsoppgjør, vil føre til at vi i år som et gjennomsnitt får en prisstigning på vel 8 prosent og at vi mot slutten av året vil ligge lavere enn dette. Da kan vi gå inn i 1988 med en vesentlig lavere prisstigning enn i år, slik at vi neste år kan komme et langt skritt ned mot våre handelspartnere.

Men forutsetningen for å lykkes er at vi holder fast ved den økonomiske politikken Regjeringen har lagt opp til og sikret flertall for.

Derfor er det viktig at kortisiktig partitaktikk ikke får føre til forsinkelser i arbeidet med skattepolitikken. Vi trenger nå er avklaring på vårt fremtidig skattesystem. Det har velgerne krav på. Det har norsk økonomi behov for.

*

Vi ser ikke bare framover, men også utover.

Vi er blitt mer avhengig av hverandre - også internasjonalt - men vi er ikke blitt flinkere til å løse oppgavene i fellesskap. Dette er vår viktigste internasjonale utfordring. Vi skal bygge på våre verdier og bruke våre erfaringer fra vårt eget samfunn i arbeidet som en bedre, tryggere og mer rettferdig verden.

Verden må forandres. Vi kan ikke godta at 1 milliard mennesker stadig lever i dyp fattigdom.

Vi kan ikke godta å leve under trusselen om en utslettende atomkrig.

Vi kan ikke godta at mennesker undertrykkes og nektes elementære menneskeretter, som i Sør-Afrika.

Vi kan ikke godta den sterkeste rett, som i Afghanistan.

Vi trenger en ny internasjonal politikk hvor vi ser ut over korsiklige nasjonale interesser til fordel for våre langsiktige og felles interesser. Vi trenger en ny visjon og en ny etikk, bygget på rettferdighet og samarbeid. Stilt overfor våre felles utfordringer, smelter egeninteressene og fellesinteressene sammen.

Vi står ved en skillevei i forholdet mellom menneske og miljø.

Da Arbeiderpartiet ble dannet, for 100 år siden, var det i et samfunn hvor vi kanskje kunne tukte - men ikke true natur og miljø. I dag er vårt miljø truet - ikke bare av faren for en ødeleggende atomkrig - men av de forandringer utviklingen

allerede har skapt - i luft, jord og vann. Det er våre barns livsgrunnlag som er truet.

Vi må over på en vekst som naturen kan tåle. Tar vi vare på naturen, tar den vare på oss. Vi må over på en utvikling som er bærekraftig, i den fattige som den rike del av verden.

Fattigdommen er den alvorligste trussel mot vårt miljø. Den fattige tvinges til å bruke neste års såkorn til dagens måltid og hugge det siste tre for å varme mat.

Derfor må vi ha ny økonomisk vekst, og sterkest i de fattige landene. Vi må øke bistanden fra den rike til den fattige verden. I dag går overføringene den andre veien.

Vi må gi den økonomiske veksten et nytt innhold. Veksten kan ikke lenger skje gjennom en rovdrift på naturressursene og vi kan ikke lenger belaste luft, jord og vann med utslipp som forurensner og ødelegger det økologiske systemet.

Bare gjennom en økonomisk og sosial utvikling i de fattige landene kan vi greie å stabilisere befolkningstilveksten. Store barnekull følger fattige kår. Det er i de fattige landene 90 prosent av den nye verdensbefolkning vil fødes innen midten av neste århundre. De må få muligheter til å foreta valg, få frihet og tro på sin egen fremtid.

Et av de viktigste utfordringene blir å skaffe nok energi. Vi vil trenge mer energi og renere energi. Hvordan skal vi ellers kunne dekke behovene til dagens fattige og de nye milliarder verden skal huse inn i neste århundre ?

Vi har ikke svaret i dag. Derfor vil Norge arbeide for et globalt energipolitisk samspill. Vi må øke innsatsen for energiøkonomiskering og i utforskningen av nye energikilder, som er fornybare og som ikke forurensner.

Alle land, næringsliv og fagbevegelse, alle internasjonale organer må være med å ta ansvar for den nye kurs vi må inn på. Regjeringen har allerede satt igang en gjennomgang av rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. I alle departementer går vi gjennom rapporten med sikte på å bringe vår egen politikk i samsvar med dens anbefalinger - der hvor den ikke allerede er det.

Appellen om en ny kurs går til regjeringene, til FN og andre internasjonale organer. Men regjeringer og organisasjoner er ikke tilstrekkelig.

Det er en grunnpilar i vår egen bevegelse at mennesket selv, gjennom organisert samarbeid former hverdag og framtid. Dette tror vi på i vårt eget land, dette tror vi må være veien å gå også i andre land.

Derfor blir en viktig del av arbeidet også for en bærekraftig utvikling å engasjere de folkelige bevegelser. Under kommisjonens arbeid hørte vi tusenvis av vanlige mennesker, bønder, fiskere, unge miljøvernere, folk fra storbyene. De fortalte om de problemer utviklingen og miljø-ødelggelsene skapte, men også om de mulighetene de så - hvis vi bringer utvikling og miljø i harmoni.

Det går en klar linje fra arbeiderbevegelsens tradisjonelle kamp for sosial og nasjonal frigjøring, menneskelige og faglige rettigheter til arbeidet for en ny utvikling.

Politisk frihet, menneskenes rett til selv å delta i å forme sin egen fremtid er et bærende prinsipp, også i den kurs det internasjonale samfunn må inn på.

Vi står også ved et veiskille i arbeidet for nedrustning. Nå må vi ikke la historiske muligheter gå fra oss!

Behovet for en bærekraftig utvikling og større ressurser i kampen mot fattigdom og sosial nød minner oss om det tragiske i dagens våpenkappløp. Nesten 1 000 milliarder dollar brukes hvert år til våpen og militærutgifter verden over. Det er like mye som det samlede nasjonalprodukt i Kina, India og alle land i Afrika sør for Sahara - for 2 milliarder mennesker.

Mangelen på rent vann er årsak til 80% av sykdommene i utviklingslandene og den indirekte årsak til at 16 000 barn under 5 år dør hver dag. Målet om rent vann til alle kunne oppfylles i løpet av ti år, hvis vi årlig brukte bare 10 dagers militærutgifter til dette!

Å gi alle kvinner som ønsker det tilgang til effektiv familieplanlegging ville tilsvare verdens militærutgifter i ti

timer. Finnes det noen større utfordring enn slike skrikende skjeveheter og grove misbruk av menneskelige ressurser og den sunne fornuft ?

*

La meg til slutt understreke at de mange krevende utfordringer vi står overfor - nasjonalt som internasjonalt - ikke er oppgaver for Regjeringen alene, men for oss alle. Det står på deg og det står på meg. Det krever innsats. Det krever ofre. Men vi greier det - hvis vi alle tar et tak - og ingen forsøker å slippe unna.

I arbeiderbevegelsen lærer vi å vente noe av hverandre. Vi venter at du tar det beste i deg selv i bruk for oss alle.

Vi sier ikke at dette er noe vi håper på. Vi sier at dette er noe vi venter. Ja, det er noe vi krever - av oss selv og av hverandre.

Grunnen er enkel. Ikke bare blir resultatet et bedre samfunn for alle. Det blir også noe mer. Vi skaper en framtid som er vår egen.

For er det noe vi vet i arbeiderbevegelsen, så er det dette: Intet gir et slikt samhold, intet gir en slik styrke, intet gir en slik glede som når alle trekker med, alle yter etter evne og alle satser seg selv for våre felles mål.

Så vil jeg si med Holtermann Knudsen: Godt mot, kamerater. Stå på! Lykke til!